

بررسی قابلیت شبکه اجتماعی اینستاگرام در تله مدیسن

طیبه خواجه*

کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی- دانشکده پرستاری، مامایی و پیراپزشکی - دانشگاه علوم پزشکی بندر عباس

محمد دهقانی

دانشجوی دکتری مدیریت اطلاعات سلامت- کمیته تحقیقات دانشجویی- دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی - دانشگاه علوم پزشکی تبریز

مقدمه

فناوری‌های ارتباطی جدید و بزرگراه‌های اطلاعاتی آن به ویژه، شبکه‌های اجتماعی^۱، منجر به تحول در شدت و میزان ارتباط انسان‌ها در اقصا نقاط جهان شده‌اند و تحولی کیفی در نحوه ارتباط انسان‌ها با یکدیگر ایجاد کرده‌اند به این معنا که امروزه با استفاده از شبکه‌های اجتماعی و با حضور در این بزرگراه، امکان بهره‌گیری از انبوهی از اطلاعات در کمترین زمان ممکن و برقراری ارتباط گفتاری، نوشتاری و دیداری با هز بنه‌ای به نسبت کم فراهم آمده است. ظهور این پدیده که خود معلول تحولاتی چند بوده، پس از ظهور، منشأ تحولات عدیده‌ای به ویژه در عرصه علوم ارتباطات به مفهوم خاص آن شده است [۱]. شبکه‌های اجتماعی یکی از انواع رسانه‌های اجتماعی محبوب محسوب می‌شوند که بنا بر ویژگی‌های متفاوت افراد، کاربران مختلف در این شبکه‌ها، رفتار متفاوتی را از خود نشان می‌دهند. شبکه‌های اجتماعی مجازی در محیط وب، مانند هر شبکه اجتماعی واقعی در جهان فیزیکی، با تجمع، همکاری و همراهی میان افراد و برقراری روابط اجتماعی شکل می‌گیرد. شبکه‌های اجتماعی با گسترش بیشتر، کنش‌ها و تعامل‌های افزون‌تری را به همراه خواهند داشت و از این رهگذر، ارتباطات عمیق، گسترده و تأثیرگذار خواهد شد. فضای مجازی شرایط مناسبی پدید آورده است تا کاربران مختلف بتوانند با برقراری ارتباطات نزدیک‌تر، به آراء و اندیشه‌های دیگران دسترسی مطلوبی داشته باشند. گرچه روابط و ارتباط میان افراد در فضای مجازی با واسطه است و امکان برقراری ارتباط چهره به چهره^۲ وجود ندارد ولی تأثیرگذاری بالایی در پی داشته و حجم قابل توجهی از ارتباطات اجتماعی را پوشش می‌دهد [۲].

اینستاگرام^۳ یکی از انواع شبکه‌های اجتماعی است که این امکان را به کاربران می‌دهد تا آنها عکس‌ها و فیلم‌هایشان را با دیگر شبکه‌های اجتماعی مانند توئیتر^۴، فیسبوک^۵، فلیکر^۶ و تامبلر^۷ به اشتراک بگذارند. تمایل کاربران به گرفتن اطلاعات و انتشار اطلاعات از طریق تصاویر که در اصطلاح اینفوگرافیک^۸ نامیده می‌شوند یکی از دلایل اهمیت این شبکه اجتماعی شده است. از طرفی رشد بی‌وقفه تکنولوژی و دسترسی همگانی به سیستم‌های ارتباطی و کامپیوتر، افق‌های جدیدی را در علوم پزشکی گشوده است. در دنیای تکنولوژی و ارتباطات، شاخه علوم پزشکی و مهندسی پزشکی نیز باید با آن همگام شوند و از ارتباطات و تکنولوژی استفاده کنند. تله‌مدیسن^۹ یکی از آخرین تحولات در زمینه تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات است. تحولی که می‌توان به عنوان وسیله‌ای کارآمد در آرایه مراقبت‌های بهداشتی با کیفیت بالا به افراد، بخصوص در مواقع بحرانی که استفاده بهینه از زمان حرف اول را می‌زند، بکار برد [۳]. در واقع به تبادل اطلاعات پزشکی از راه دور تله‌مدیسن (TM) می‌گویند. این اطلاعات شامل: نتایج آزمایشگاه، گزارشات مراکز درمانی راجع به بیمار، تصاویر زنده سمعی و بصری دو جانبه به صورتی که میان بیمار و تیم پزشکی در مراکز درمانی ارتباط مستقیم (صوت، تصویر متن) برقرار می‌گردد. تله‌مدیسن به منظور تبادل اطلاعات جهت تشخیص، درمان و آموزش از فناوری و ارتباطات از راه دور و علم اطلاع‌رسانی بهره می‌گیرد. در موارد اورژانسی دسترسی به این امکانات به معنای اختلاف میان مرگ و زندگی است و از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است [۴]. این خدمات همچون سایر خدمات پزشکی از دقت مطلوبی برخوردار بوده و همچنین محرمانه بودن اطلاعات بیماران در آن لحاظ شده است. در ایران نیز رشد بی‌وقفه تکنولوژی و

1. Social Network

2. Social Media

3. Face to Face

4. Instagram

5. Twitter

6. Facebook

7. Flickr

8. Tumbler

9. Info graphic

10. Tele Medicine

*tiba.khaje@yahoo.com

دسترسی همگانی به سیستم های ارتباطی و محیط وب، افق های جدیدی را در علوم پزشکی گشوده است. شبکه های اجتماعی مجازی پدیده نوظهوری است که همزمان با توسعه فناوری اطلاعات در دنیا رایج و با استقبال گستره اقشار مختلف مردم روبرو شده است [۵]. جامعه پزشکی نیز از این قاعده مستثنی نیست. با توجه به اهمیت استفاده مطلوب از شبکه های اجتماعی در جامعه پزشکی امروزی در این پژوهش بر آنیم تا به بررسی قابلیت شبکه اجتماعی اینستاگرام در تله مدیسن بپردازیم.

روش کار: این مطالعه مشاهده ای به صورت توصیفی در سال ۱۳۹۶ انجام گردید. جامعه پژوهش پزشکان و پرستاران فعال در شبکه اجتماعی اینستاگرام بودند. معیار ورود به مطالعه فعالیت در شبکه اجتماعی اینستاگرام و آشنایی کامل با این شبکه اجتماعی و تله مدیسن بود. با توجه به مطالعات قبلی که در این زمینه انجام شده بود ۲۰ پزشک و ۴۰ پرستار فعال در شبکه اجتماعی اینستاگرام شناسایی و از طریق قسمت دایرکت با آنها ارتباط برقرار گردید و پس از کسب موافقت برای آنها پرسشنامه ارسال گردید. ابزار گرد آوری داده، پرسشنامه محقق ساخته ای بود که بر اساس مطالعات قبلی ایجاد شده و دارای ۵ بعد می باشد. دموگرافیک (۶ سوال)، میزان آشنایی با شبکه های اجتماعی (۷ سوال)، توانمندی های اینستاگرام برای تله مدیسن (۱۱ سوال)، نقاط قوت اینستاگرام برای تله مدیسن (۹ سوال) و نقاط ضعف اینستاگرام برای انجام تله مدیسن (۸ سوال) ابعاد این پرسشنامه را تشکیل می دادند. روایی این ابزار با استفاده از تحلیل محتوا (CVR=0.79 CVI=0.81) و با استفاده از نظرات ۷ فرد خبره مورد بررسی قرار گرفت و پایایی آن (همبستگی درونی) با استفاده از آزمون آلفا کرونباخ (۰/۸۱) مورد تایید قرار گرفت. با توجه به اینکه پرسشنامه ها الکترونیکی بودند داده ها ابتدا وارد نرم افزار Excel شده و پس از آماده سازی در نرم افزار SPSS16 وارد گردید. داده های وارد شده در حد آمار توصیفی تجزیه و تحلیل گردید و نتایج در قالب جداول نمایش داده شد. در این مطالعه تمامی موارد مرتبط با اخلاق پژوهش از جمله محرمانگی اطلاعات رعایت گردید.

یافته ها: در نهایت ۱۴ پزشک و ۲۷ پرستار پرسشنامه های خود را ارسال کردند که نرخ پاسخگویی ۶۸/۳۳ درصد بود. ۷۰/۳ درصد افراد تحت مطالعه زن و بقیه افراد مرد بودند که از این تعداد ۸۱/۴ درصد در حوزه بالینی مشغول به کار بودند. میانگین سن افراد شرکت کننده در مطالعه ۳۴/۵۲±۵/۷ بود که سابقه کاری ۲/۳±۷/۱۲ سال داشتند. در این مطالعه ۶ پزشک متخصص، ۸ پزشک عمومی، ۲۱ کارشناس پرستاری و ۶ کارشناس ارشد پرستاری شرکت کردند.

افراد شرکت کننده در مطالعه به طور میانگین روزانه ۳/۲۷±۰/۷ ساعت از تلفن همراه و ۲/۸±۰/۵ ساعت از اینترنت استفاده می کردند. پرستاران و پزشکان شرکت کننده در این مطالعه به طور متوسط ۲/۵ سال تجربه استفاده از اینستاگرام را داشتند و کمترین فالور شرکت کنندگان ۱۲۷ بود. ۱۷٪ افراد شرکت کننده بیش از دو پیج در اینستاگرام داشتند و ۸۰/۴۸ درصد از نرم افزارهای کمکی مانند آنفالو یاب و دانلود اینستا استفاده می کردند. ۶۰/۹۷ درصد افراد اظهار کردند که از اینستاگرام برای انجام تله مدیسن استفاده کرده اند که تمامی موارد در حوزه آموزشی بود. پزشکان و پرستاران معتقد بودند که مهمترین کاربرد اینستاگرام در حوزه آموزش از راه دور است و کمترین قابلیت اینستاگرام در جراحی از راه دور می باشد (جدول ۱).

جدول ۱- قابلیت های اینستاگرام برای انجام انواع تله مدیسن از دیدگاه افراد تحت مطالعه

	خیلی مناسب	مناسب	تا حدی مناسب	نامناسب	نامرتب	امتیاز
مشاوره از راه دور (Tele-consultation)	۵	۳	۲	۲	۲	3.50
	۱۱	۷	۳	۳	۳	3.74
آموزش از راه دور (Tele-education)	۱۱	۱	۰	۱	۱	4.43
	۱۹	۲	۳	۱	۲	4.30
پایش از راه دور (Tele-monitoring)	۸	۲	۱	۳	۰	4.07
	۱۴	۴	۲	۵	۲	3.85
تشخیص از راه دور (Tele-diagnosis)	۹	۳	۱	۱	۰	4.43

4.00	۲	۳	۳	۴	۱۵	پرستار	
3.93	۱	۱	۳	۲	۷	پزشک	توانبخشی از راه دور (Tele-)
3.70	۳	۳	۵	۴	۱۲	پرستار	(rehabilitation)
3.29	۳	۳	۰	۳	۵	پزشک	تصویربرداری از راه دور (Tele)
3.33	۶	۵	۰	۶	۱۰	پرستار	(Radiology)
3.29	۰	۶	۲	۲	۴	پزشک	آسیب‌شناسی از راه دور (Tele-)
3.33	۵	۵	۳	۴	۱۰	پرستار	(pathology)
2.07	۱۰	۰	۰	۱	۳	پزشک	آزمایشگاه از راه دور
2.78	۱۰	۳	۲	۷	۵	پرستار	
3.57	۳	۲	۰	۲	۷	پزشک	درمان بیماری‌های پوستی (Tele-)
3.52	۴	۴	۴	۴	۱۱	پرستار	(dermatology)
3.79	۱	۲	۲	۳	۶	پزشک	مراقبت‌های خانگی از راه دور (Tele-)
3.70	۲	۲	۸	۵	۱۰	پرستار	(homecare)
1.93	۶	۳	۵	۰	۰	پزشک	جراحی از راه دور (Tele-surgery)
2.67	۷	۶	۷	۳	۴	پرستار	

از دیدگاه پزشکان امکان جستجوی بالا ۴/۵۷ و جذابیت بالا برای کاربران (۴/۵۰) مهمترین نقطه قوت اینستاگرام برای انجام تله مدیسن بود و از دیدگاه پرستاران جذابیت بالا برای کاربران (۴/۴۴) و امکان جستجوی قدرتمند با استفاده از هشتگ (۴/۳۳) نکات مثبت اینستاگرام به منظور استفاده در تله مدیسن بود (جدول ۲).

جدول ۲- نقاط قوت اینستاگرام برای استفاده در حوزه تله مدیسن

	کاملاً مخالف	مخالف	تا حدی موافق	موافق	کاملاً موافق		
3.64	۲	۱	۳	۲	۶	پزشک	موبایل محور بودن باعث دسترسی بیشتر می شود
3.63	۲	۵	۵	۴	۱۱	پرستار	
4.14	۱	۱	۱	۳	۸	پزشک	حریم شخصی و محرمانگی بالا

4.19	۲	۲	۲	۴	۱۷	پرستار	
4.57	۰	۰	۲	۲	۱۰	پزشک	امکان جستجوی بالا با استفاده از هشتگ
4.33	۰	۲	۴	۴	۱۷	پرستار	
4.00	۱	۱	۳	۱	۸	پزشک	کاربر پسند بودن
4.04	۲	۲	۵	۲	۱۶	پرستار	
4.50	۰	۱	۲	۰	۱۱	پزشک	جذابیت بالا برای کاربران
4.44	۰	۱	۵	۲	۱۹	پرستار	
3.93	۲	۰	۲	۳	۷	پزشک	سادگی استفاده
3.56	۵	۳	۲	۶	۱۱	پرستار	
3.79	۲	۱	۱	۴	۶	پزشک	امکان توضیح به وسیله کپشن
3.81	۳	۳	۱	۹	۱۱	پرستار	

بر اساس یافته های این مطالعه مهمترین ضعف اینستاگرام عدم امکان برقراری مکالمات صوتی و تصویر است اما استفاده از حجم بالای اینترنت و فعال نبودن لینک ها نیز از دیگر مشکلات جدی اینستاگرام برای اجرای تله مدیسن محسوب گردید.

جدول ۳- نقاط قوت اینستاگرام برای استفاده در تله مدیسن از دیدگاه کاربران

میانگین	کاملا مخالف	مخالف	تا حدی موافق	موافق	کاملا موافق	پزشک	
3.57	۱	۳	۲	۳	۵	پزشک	کاهش محرمانگی به دلیل امکان رصد فالور ها
3.30	۵	۵	۳	۵	۹	پرستار	
4.29	۰	۱	۱	۵	۷	پزشک	فعال نبودن لینک ها
3.96	۴	۳	۱	۶	۱۴	پرستار	
3.71	۲	۰	۲	۶	۴	پزشک	عدم امکان باز نشر اطلاعات
3.48	۳	۳	۷	۶	۸	پرستار	
3.71	۱	۲	۳	۲	۶	پزشک	امکان ایجاد هویت جعلی و سو استفاده
3.48	۳	۵	۴	۶	۹	پرستار	
4.43	۰	۰	۲	۴	۸	پزشک	استفاده از حجم زیاد اینترنت
4.11	۱	۲	۴	۶	۱۴	پرستار	

4.07	۲	۱	۰	۲	۹	پزشک	عدم امکان بارگذاری فایل‌های صوتی
3.74	۵	۲	۲	۴	۱۴	پرستار	
4.79	۰	۰	۱	۱	۱۲	پزشک	عدم امکان برقرار مکالمات صوتی و
4.30	۱	۳	۲	۲	۱۹	پرستار	تصویری

بحث: بر اساس یافته‌های پژوهش مهمترین کاربرد اینستاگرام از دیدگاه کاربران استفاده در آموزش از راه دور (پزشکان ۴۳/۴، پرستاران ۴۳/۰) بود همچنین مهمترین نقطه قوت این شبکه اجتماعی از دیدگاه پزشکان قابلیت جستجو با استفاده از هشتگ و مهمترین نقطه قوت از دیدگاه پرستاران جذابیت بالا برای کاربران بود. یافته‌های این مطالعه آشکار کرد که بزرگترین نقطه ضعف این شبکه اجتماعی از دیدگاه کاربران عدم امکان استفاده از فایل‌های صوتی و حجم زیاد استفاده از اینترنت بود.

حوزه تله مدیسن دارای شاخه‌های مختلفی مانند آموزش از راه دور یا جراحی از راه دور می باشد که در تمام طول طیف سلامت مورد استفاده قرار می گیرند. هر کدام از این شاخه‌ها با توجه به کارکرد خود نیاز به تجهیزات خاص خود را دارد. در این پژوهش مشخص شد با توجه به پیکر بندی و قابلیت‌های ایجاد شده در اینستاگرام این شبکه اجتماعی به دلیل داشتن قابلیت ارسال کامنت، کپشن و پاسخ دهی می تواند محیط خوبی را برای پرسش و پاسخ و تبادل نظر در حوزه سلامت ایجاد نماید همچنین کارایی بیشتری در حوزه آموزش از راه دور دارد. آموزش از راه دور که شاخه ای از تله مدیسن می باشد علاوه بر ارتقا سواد سلامت جامعه و پیشگیری از بیماری ها می تواند باعث ارتقا توانمندی جامعه در بحث خود مراقبتی گردد. [۶] در پژوهشی با عنوان نقش شبکه های اجتماعی بر خط در افزایش سطح خود مراقبتی بیماران بیان کردند که استفاده از خدمات شبکه های اجتماعی آنلاین که در دسترس همگان باشد، میتواند بر رفتار و نحوه مراقبت از خود بیماران بسیار تاثیرگذار باشد. همچنین آموزش از طریق شبکه های اجتماعی باعث خود مراقبتی آگاهانه، افزایش کیفیت زندگی، بهبود سلامت و تصمیم گیری های مطمئن تر به بیمار در مورد درمان و سلامت بیمار و همچنین منجر به مقرون به صرفه بودن و کاهش هزینه برای بیمار و سیستم های مراقبت بهداشتی نیز می شود.

هر کدام از شبکه های اجتماعی به دلیل قابلیت های خود مخاطبان خاصی را جذب خود می کند که این ویژگی به عنوان نقطه قوت شبکه های اجتماعی محسوب می گردد. بر اساس یافته های این پژوهش قابلیت جستجو و جذابیت از بهترین نقاط قوت این شبکه اجتماعی بودند. در صورتی که شبکه های اجتماعی قابلیت جستجو را برای بیماران فراهم نکند آنها در فرایند اطلاع یابی خود دچار مشکل شده و یا به اطلاعات غلط دسترسی پیدا می کنند. [۷] در پژوهشی با عنوان نقش شبکه های اجتماعی مجازی - بهداشتی در ارتقای آموزه های بهداشتی بیماران، شبکه اجتماعی Daily strength را به عنوان پایلوت در نظر گرفتند. از اعضای نمونه یک سنجش آگاهی عمومی پزشکی به عمل آمد در پس آزمون به عمل آمده مشخص شد آزمودنی هایی که از شبکه اجتماعی مورد نظر بهره بردند، به طرز معنی داری توانستند سوالات بیش تر و سخت تری در رابطه با دانش عمومی پزشکی پاسخ دهند.

اینستاگرام همچون فیس بوک با ایجاد راهکارهایی همچون هشتگ و آنالیز شبکه اجتماعی ابزار خوبی را برای جستجو ایجاد کرده است. جذابیت شبکه اجتماعی اینستاگرام به دلایل مختلفی مانند استفاده از عکس، تایید کردن، کامنت و ایجاد تاریخچه در بین مخاطبان بالا می باشد و این امر باعث می شود بیماران وقت بیشتری را برای استفاده از این شبکه اجتماعی و جستجوی اطلاعات صرف نمایند.

یکی از مهمترین راهکارهای مورد استفاده برای تله مدیسن تبادل اطلاعات از طریق صدا می باشد ولی شبکه اجتماعی اینستاگرام با توجه به هدف اصلی خود این قابلیت را نداشته و باعث می شود در زمینه هایی مانند مشاوره از راه دور و پزشکی از راه دور (TM) توانایی چندانی نداشته باشد.

نتیجه گیری: با توجه به یافته های پژوهش و بررسی قابلیت های شبکه اجتماعی اینستاگرام این شبکه اجتماعی ابزار مناسبی جهت استفاده در حوزه آموزش از راه دور است. لذا پیشنهاد می گردد سازمان های مرتبط با ایجاد صفحات استاندارد اطلاعات صحیح و معتبر را در اختیار کاربران قرار دهند تا باعث افزایش سواد سلامت و ارتقا سلامت جامعه شوند.

منابع

۱. سلطانی فر، محمد؛ بخشی، شیرزاد؛ فرامرزیانی، سعید. « بررسی تأثیرات شبکه های اجتماعی فیس بوک و توئیتر بر گرایش اعضا به این شبکه ها» فصلنامه پژوهش های ارتباطی، ۱۳۹۲ شماره ۷، ۱۷۱ تا ۱۹۰.
۲. درودی، فریبرز. «تعامل انسان و اطلاعات در جامعه اطلاعاتی» مجله کتاب اطلاع رسانی و ارتباطات، ۱۳۹۴ شماره ۶، ۲۴۵-۲۵۸.
۳. شریفی، محمدهادی. « کاربرد تله مدیسن(پزشکی از راه دور) در حوادث غیر مترقبه» در: سومین کنفرانس بین المللی مدیریت جامع بحران در حوادث غیر مترقبه، تهران: شرکت شرکت کیفیت ترویج ۱۳۸۶.
۴. نورانی، محمدرضا. «تله مدیسن در نیروهای مسلح» مجله طب نظامی، ۱۳۷۹ دوره ۲ شماره ۲-۱، ۸۷-۸۵.
۵. زراعتکار مغانی، سعیده. «بررسی شبکه های اجتماعی ، مزایا و معایب آن ها». در: کنفرانس بین المللی پژوهش های کاربردی در فناوری اطلاعات، کامپیوتر و مخابرات (۲۸آبان) تهران، ۱۳۹۴.
۶. کاظمی، آذر؛ شریفیان، رکسانا؛ فرشادی، رامینا. «نقش شبکه های اجتماعی برخط در افزایش سطح خود مراقبتی بیماران». در: سمینار بین المللی سلامت همراه (۲۷ و ۲۸ اردیبهشت) خلاصه مقالات، شیراز: دانشگاه علوم پزشکی شیراز، ۱۳۹۴.
۷. زنگویی، فرنوش؛ اکبری، حمیدرضا؛ سام بند، میثم؛ انصاری، مسعود. «نقش شبکه های اجتماعی مجازی - بهداشتی در ارتقای آموزه های بهداشتی بیماران». در: اولین همایش ملی آموزش در ایران، ۱۳۹۰.

